

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Contractu Et Sacramento Matrimonii

Bosco, Jean a

Lovanii, 1678

Concl. IV. Matrimonium infidelium, quantumvis consummatum, potest dissolvi, etiam quoad vinculum, si alter conjux ad fidem convertatur; alter autem in infidelitate pertinax, aut omninò cohabitationem ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73432)

tum fuit, dissoluto Matrimonio quoad vinculum, sive per mortem unius, sive per Divinam dispensationem, malum esse contrahere aliud Matrimonium? Et quomodo permiserunt nubere, viro priori vivente, si Matrimonium quoad vinculum erat verè dissolutum? Jam quippe non erat amplius vir.

Permiserunt ergo nuptias secundas, vivente priori viro, tamquam minus malum ad evitandum majus, ut clarè patet ex illis verbis: *Pejorum comparatione, quæ mala sunt permiserunt.*

141. Si dixeris: Origenes comparat hanc permissionem cum illa, quæ extat 1. Corinth. 7. *Bonum est homini mulierem non tangere* &c. Respondeo, id clarè falsum esse, ut patet, ex sequentibus verbis: *Post hæc* (inquit Origenes) *accedamus ad verbum Pharisæorum, quod dixerunt ad Jesum: Quid ergo Moyses &c. Quoniam Moyses, legem scribens, non tantum aspexit, quæ sit vera justitia; sed secundum infirmitatem eorum, propter quos lex ponebatur, condescendens, plura mandavit, sicut est & lex dandi repudii. Quoniam autem secundum infirmitatem eorum dabatur, & non secundum justitiam, subjectus sermo demonstrat dicens: Ab initio autem non fuit sic. Et in novo quoque testamento sunt quedam non secundum veram justitiam, sed secundum duritiam cordis hominum carnalium constituta: ut supra propter duritiam cordis vestri lex data est dicens: Bonum est mulierem non tangere: propter fornicationem autem unusquisque propriam habeat uxorem, & unaquæque proprium virum &c. Si hoc propter duritiam cordis vestri mandatum est, quantum magis illud propter duritiam cordis vestri est, quod alicui dicit de viduis, volentibus iterum nubere. Quod si se non continent, nubant, melius est enim nubere, quam viri? Scio enim &c. ut sup.*

142. Vides ô Hæretice, si tamen habeas oculos apertos ad videndum, cum qua permissione Origenes comparat eam, quæ extat 1. Corinth. 7. *Bonum est homini* &c. Utique cum lege repudii, per quam ex dispensatione Divina, ut dictum est Concl. 1. dissolvebatur vinculum Matrimonii. Minimè autem cum ea, quæ quidam Episcopi permiserunt aliquam nubere in Lege Evangelica, per quam reprobatur lex repudii, viro priori vivente; nisi fortè in eo, quod utraque est permissio quedam, concessa ob infirmitatem hominum. Nam si omnes Christiani perfecti esse vellent, sequerentur id, quod Apostolus simpliciter bonum appellat, cum ait: *Bonum est mulierem non tangere*; tamen quia non omnes capiunt verbum hoc, conceduntur uxores. Sed tamen Origenes non dicit, hanc Pauli permissio-

nem esse contra Scripturam, aut esse rei malæ; sicut loquitur de permissione secundi conjugii post divortium.

Facio finem Conclusionis in his verbis 143. *Apostoli Rom. 7. vers. 1. & sequentibus: An ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit? Nam quæ sub viro est mulier (id est, conjugata) vivente viro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus soluta est à lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro. Et similis locus habetur 1. Cor. 7. v. 39. Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat tantum in Domino.*

Ergo Matrimonium fidelium, de quo loquitur ibi Apostolus, solvitur quoad vinculum per mortem, & non per fornicationem, ut in terminis docet S. Aug. lib. 2. de Adult. conjug. cap. 4. ibi: *Hæc verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt. Nullius viri posterioris mulier esse incipit, nisi prioris esse desierit: esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur; licet itaque dimittitur conjux ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris, propter quod fit reus adulterii, qui dimissam duxerat, etiam ob causam fornicationis.*

Consulto autem dixi: *Fidelium*, quia de Matrimonio infidelium non est eadem sententia, ut patebit ex sequenti Conclusionem, quæ talis est:

CONCLUSIO IV.

Matrimonium infidelium, quantumvis consummatum, potest dissolvi, etiam quoad vinculum, si alter conjux ad fidem convertatur, alter autem in infidelitate pertinax, aut omninò cohabitationem respuat, aut cohabitare nolit absque Creatoris contumelia, vel absque eo, quod conjugem fidelem ad peccatum lethale pertrahat: & tunc integrum est converso ad alias nuptias migrare.

Hæc Conclusio solum indiget expositione; nam secundum se certa est, & ab Omnibus admittitur, dicente Apostolo nomine Dei, qui est supremus Dominus vobis.

143. *Ostenditur ex Apostolo Matrimonium solvi per mortem & non per fornicationem.*

S. Aug.

144. *Probat ex Conclus. ex 1. Corin. 7. lun.*

luntatum & corporum nostrorum, dicente, inquam, I. Corint. 7. v. 15. *Quid si infidelis discedit, discedat (fidelis) non enim servitus subjectus est frater aut soror in hujusmodi (id est, in iis, quæ sunt Matrimonii) in pace autem vocavit nos Deus.*

Deus, inquam; ex quo datur intelligi, non Apostolum nomine suo; sed, ut mox dixi, nomine Dei id dicere; hoc est, Deum tali casu concedere fideli potestatem dissolvendi vinculum Matrimonii, etiam consummati, ut in pace vivat, vel ducendo vitam cælibem, aut certe transeundo ad secundas nuptias, ne occasione perpetuæ continentiæ à conversione avertatur.

145. Item ex Ambrosio, i. s. r. o.

Ita intellexit hunc locum Ambrosius, ibi, dicens: *Propositum Religionis custodit, præcipiendo, ne Christiani relinquunt conjugia: sed si infidelis odio Dei discedit, fidelis non erit reus dissoluti Matrimonii. Major enim causa Dei est, quam Matrimonii. Non est enim frater aut soror servituti subjectus in hujusmodi. Hoc est, non debetur reverentia conjugii ei, qui horret auctorem conjugii. Non enim ratum est Matrimonium, quod sine Dei devotione est; ac per hoc non est peccatum ei, qui dimittitur propter Deum, si alii se junxerit. Contumelia enim Creatoris solvit jus Matrimonii circa eum, qui relinquitur, ne accusetur alii copulatus. Infidelis autem discedens & in Deum, & in Matrimonium peccare dignoscitur: quia noluit sub Dei devotione habere conjugium. Itaque non est ei fides servanda conjugii, quia idem recessit, ne audiret auctorem esse Christianorum Deum conjugii. Nam si Esdra dimittit fecit uxores aut viros infideles, ut propitius fieret Deus, nec iratus esset, si alias ex genere suo acciperent (non enim ita præceptum his est, ut remissis istis, alias minime ducerent) quanto magis si infidelis discesserit, liberum habebit arbitrium, si voluerit, nubere legi suæ viro? Hactenus Ambr. vel quicumque est Auctor illorum Commentariorum apud D. Ambr.*

Etque verba, aliquibus omissis, & immutatis referuntur 28. q. 2. cap. fin. ex D. Gregorio; sed, ut notant Censores Decreti ibi, non sunt inventa apud illum.

146. Et Innoc. 3. c. 7. de Divort.

Neque solus Ambr. ita intelligit hæc verba, sed etiam omnes ferè Expositores: & quod plus est, ita intellexit id testimonium Innoc. 3. cap. Quanto, 7. de Divortis, ibi: *Nos igitur consultationi tuæ respondentes, distinguimus, licet quidam Prædecessor noster sensisse aliter videatur, an ex duobus infidelibus, alter ad fidem Catholicam convertatur, vel ex duobus fidelibus, alter labatur in hæresim, vel decidat in gentilitatis errorem. Si enim alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia Divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare*

volente: qui relinquitur ad secunda, si voluerit, vota transibit. Et in hoc casu intelligitur, quod ait Apostolus. Si infidelis discedat, discedat: frater enim vel soror non est servituti subjectus in hujusmodi. Et Consuetudo etiam, in quo dicitur: Contumelia Creatoris solvit jus Matrimonii circa eum, qui relinquitur. Ubi, ut vides, hic Pontifex Conclusionem nostram disertis verbis asserit.

Uti etiam in cap. Gaudemus, 8. ead. tit. *Qui autem secundum ritum suum legitimum repudiavit uxorem, cum tale repudium verum sit in Evangelio repudiaverit, nunquam uxore licite poterit aliam, etiam ad Christi fidem conversus, habere: nisi post conversionem ipsius, illa renuat cohabitare cum ipsa: etiam, si consentiat, non tamen ad peccatum contra Creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum: in quo casu repudium potest, quamvis de injusta spoliatio est, restitutio negaretur: quia, jam non debeat, frater aut soror non est in hujusmodi servituti. Efflet autem restitutio, si restitutio servituti, si restituitio concederetur, fore & ita foret alligatus eo Matrimonio, ut sequeretur ad aliud transire.*

Itaque Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione Scripturarum, sanctarum, tenuit, & tenet, illis verbis Apostoli à Christo fuisse concessum privilegium dissolvendi Matrimonium consummatum in his circumstantiis, concessum, inquam, in favorem fidei.

Quia (inquit Sanchez lib. 7. disp. 74. n. 4.) cum Christus voluerit quempiam obligare abique propria voluntate & culpa ad vitam cælibem ducendam; nec fideli in his eventibus liceat cum infideli habitare, & consequenter nec habitare possit (id enim possumus, quod honestè possumus) recipere fuit, ut daretur conjugii fideli facultas rarius Matrimonii contrahendi. Graviter enim onus esset, nec suavitati juris consentaneum, imperfectos, ac turpiter runculos, obligare ad actus hereticæ voluntatis, de quibus Matth. 19. dixit: *Nonnes capiunt verbum istud.*

Et confirmatur: quia maxime deprehenduntur infideles à conversione, si infidelis, qui tenentur à conjugio infideli, recedat, ac debito modo cohabitare, recedere, ac in fidem converso liceret periculo. Inconvenientiæ consulere, aliud Matrimonium ineundo. Cum ergo majus sit bonum fidei, quam conjugii; consentaneum rationi fuit, ut Christus, fidei ac conjugiorum auctor, in favorem fidei præferens, statueret, posse in his eventibus dissolvi Matrimonium. Hæc ille.

Merito ergo Pontifex Innoc. & universi DD. per discessum infidelis apud Apostolum

B. O. S. C. Sac. Matrimonii

lum sup. intelligunt, non tantum dicendum
physicum, sed etiam morale; qui tunc
est, quando infidelis renuit cohabitare de-
biti modo, id est, sine blasphemia Divini
nominis, & pertractione ad mortale pecca-
tum. Quippe tunc verè dicitur infidelis
discedere: quia etsi non recedat corpore, re-
cedit tamen animo, & cogit fidelem rece-
dere etiam corpore. Nam fidelis tenetur
tunc recedere ab infidelis consortio; arque
ita, præbens causam necessariæ fugæ, ip-
sum fugat: ac consequenter infidelis dicitur
recedere à fidei, quem fugat.

Hinc Ambr. sup. & Innoc. 3. dicunt, fi-
delem relinqui ab infideli, nolente cohabitare
sine Dei contumelia, vel sine pertra-
ctione ad peccatum mortale, quia eo modo
admittit, quo non licet fidei ejus consortio
frui. Et Hostiensis dicto cap. Quando, n. 1.
super verb. Qui relinquitur, ait; infidelem
dici relinquentem, & fidelem relictum, eò
quòd, cum ambo fidem amplecti teneantur,
infidelis eam respuit, fidelem illam ample-
ctente. Sicut quando aliquis recto tramite
aliquò tendit, qui tramitem illum sequi re-
nuit, obliquum eligens, verè dicitur relin-
quere alium, cum illac tendere deberet.

Porro in prædictis eventibus, fidelem
non solum non teneri, sed nec posse coha-
bitare infideli, ab Omnibus quasi supponit-
ur, & verissimum est per se loquendo. Au-
ditur Doct. Subtilem 4. dist. 39. q. un. n. 6.
Si quis inquit, quare Apostolus suadet,
Matrimonium inter infideles contractum, esse
servandum post conversionem alterius; si enim
propter aliquem bonum finem honestè servatur,
igitur propter eundem possit honestè contrahi.
Respondetur: causa Apostoli patet ibi: Salvabitur,
inquit, vir infidelis per mulierem fi-
delem. Igitur servare Matrimonium prius
contractum, est occasio convertendi conjugem
infidelem. Cessante autem evidenter causa il-
la, non debent infirmul commanere, ut puta, si
non consentis habitare cum converso; vel non
sine injuria Creatoris, blasphemando scilicet
vel sollicitando conversum ad infidelitatem: vi-
tanda est enim tam singularis familiaritas cum
quocumque contrariæ Sectæ, nisi propter majus
bonum. Ita Scotus.

Ubi in primis docet cum Apost. 1. Co-
rint. 7. v. 12. Si quis frater uxorem habet
infidelem, & hæc consentis habitare cum illo
(scilicet pacificè, id est, sine injuria Crea-
toris, & pertractione ad peccatum mortale)
non dimittat illam, docet, inquam, in hoc
eventu licitam fuisse habitationem fidelis
conjugis cum infideli propter majus bonum,
scilicet conversionem conjugis infide-
lis, quæ poterat sperari ex illa cohabita-
tione, idque à nemine negatur; cum ab
Apostolo, si non præcipiatur, saltem

consulatur, ut patet ex verbis jam allegatis.
Immo Multi putant, eam cohabitatio-
nem tunc fuisse præceptam, non quidem à
Domino, sed ab Apostolo; quippe ait: Nam
cæteris ego dico, non Dominus: Si quis frater
&c. Ita sustinet Ambr. in eum locum, ubi
sic lego: Hoc dixit, quia inter illa primordia,
cum ambo utique essent gentiles, fiebat ut unus
ex his crederet: & quia horrebant perfidi cul-
turam Dei, similiter & credentes contamina-
tionem præteriti erroris, ideò præcipit, ut si con-
senti essent habitare cum immutatis, consenti
essent & fideles cum illis.

Sed communior sententia negat præcep-
tum: si enim (inquit Sanchez sup. disp. 73.
n. 7) id Dominus non præcepit, non ne-
cessariò fieri debet ex ipsa conjugii lege, quæ
divina est; nec credendum est, D. Paulum
onus tam grave voluisse imponere infideli,
qui ad fidem convertitur, cum Christus id
onus non imposuerit; noluit enim Chris-
tus, ut fidelis obstrictus esset ad conviven-
dum infideli in consuetudine vitæ tam ar-
cta ac familiari, ac est conjugalis. Hæc ille.

Et adjungit duplicem rationem con-
gruentiæ ex D. Thoma 4. dist. 39. q. un.
a. 3 & 4. Prior est: Aliquando vinculo Ma-
rimonii manente, solvitur Matrimonium
quantum ad cohabitationem, & debiti solutio-
nem; in quo pari passu currunt infidelitas &
adulterium; quia utramque est contra bonum
proles. Unde sicut se habet in potestate dimi-
tendi adulteram, vel commanendi cum ea, ita se
habet in potestate dimittendi infidelem, vel com-
manendi cum ea. Potest enim vir innocens liberè
cum adultera manere, spe correctionis; non autè,
si in adulterii peccato fuerit obstinata, ne videat-
ur patronus turpitudinis; quam vis etiam cum
spe correctionis possit eam liberè dimittere. Simi-
liter fidelis converteri potest cum infideli manere
cum spe conversionis, si eam in infidelitate obsti-
natam non viderit, & bene facit commanendo;
tamen non tenetur, & de hoc est consilium Apo-
stoli. Hæc ille art. 3. in corp.

At verò art. 4. in corp. sic ait: Dicendum,
quòd homini secundum aliam & aliam vitam
diversa competunt, & expediunt; & ideò qui
moriatur priori vitæ, non tenetur ad illa, ad quæ
in priori vita tenebatur; & inde est, quòd ille,
qui in vita seculari existens aliqua vovit, non
tenetur illa, quando mundo moritur, vitam re-
ligiosam assumens, persicere; ille autem, qui ad
Baptismum accedit, regeneratur in Christo, &
priori vitæ moritur; cum generatio unius, sit
corruptio alterius; & ideò liberatur ab obliga-
tione, qua uxori tenebatur reddere debitum, &
cohabitare non tenetur, quando converti non
vult; quamvis in aliquo casu liberè id possit
facere, ut dictum est; sicut & Religiosus liberè
persicere potest vota, quæ in seculo fecit, si non
sunt contra Religionem suam, quamvis ad ea
non

152.
Communior
sententia ne-
gat præcep-
tum.
Probat ex
Sanchez.

Duplex ra-
tio congru-
entia ex D.
Thom.
Prima.

153.
Secunda.

Y y y y

per dicesu
infidelis a-
quid Apost.
conceditur
etiam mor-
ali.
Quid sit
Hollatus.
150.
Fideli non
licet cohabi-
tare infideli
discidens.
Scotus.
151.
Ubi si velit
pacificè co-
habitare.

non teneatur. Igitur secundum D. Thomam consilium Apostoli est, cohabitare, non praeceptum.

154. Hanc sententiam amplectitur D. Aug. Eiusdem sententiae fuit D. Aug. lib. 1. de Adulter. conjug. c. 13. ibi: *Fam nunc illud videamus, quod ait Apostolus: Caeteris autem ego dico, non Dominus, ad imparia scilicet, hoc est, ubi non ambo Christiani fuerant, conjugia locutus. Quod mihi visum est, eum monendo dixisse. Et cap. 18. Sic enim (inquit) recedere ab infidelibus uxoribus, vel maritis, fideles viri vel feminae non prohibentur a Domino, ut neque jubeantur. Nam si dimittere tales conjuges juberentur, nullus locus esset consilio monentis Apostoli, ne hoc fieret.*

155. Occurrit objectioni. Nec obstat: quod priori loco dictis verbis statim adjungat: *Quia enim conjux fidelis relinqueret conjugem licite potuit infidelem, ideo fieri hoc non dominus, sed Apostolum prohibet.* Et posteriori loco d. verbis actutum subdat: *Nullo modo enim, quod Dominus jubet, servus bonus fieri prohibetur.* Haec, inquam, non obstant, quia intelligenda sunt, non de prohibitione simpliciter, sed ut sensus sit: monendo prohibet, ut patet ex his verbis cap. 18. in principio: *Sed quia ita licitum est (dimittere infidelem) ut non expediat: ne propter conjugum separationes offensa homines, ipsam doctrinam salutis, qua illicita prohibentur, exhorreant; ac sic peiores atque perituri in eadem infidelitate remaneant, intercedit Apostolus, & monendo fieri vetat, quod ita licitum est, ut non expediat. Sic enim &c. ut sup. Jam autem monendo aliquid vetare, idem est, quod consulere aliquid, tamquam melius bonum.*

Tempore Apostolorum erat licita cohabitatio. Itaque Apostolorum tempore & sexcentis postea annis, quo spatio frequens erat conversio & Judaeorum & quorumvis aliorum infidelium, permittebatur, juxta consilium Apostoli, habitatio conjugis ad fidem conversi cum infideli, propter spem ejus conversionis, quando habitare volebat absque Dei contumelia, & pertractione ad mortale peccatum. Et eo saeculo floruit. D. Aug. & ita tenuit hanc partem.

156. Postea prohibita fuit cohabitatio cum Judaeis, Sanchez. Secundum saeculum subsecutum est (inquit Sanchez sup. disp. 73. n. 12.) quo rarissime Hebraei ad fidem reducebantur, erantque pervicaciores in sua perfidia: quo tempore edita est Synodi Toletanae constitutio, qua decretum est, ne uxores fideles habitare permitterentur cum Judaeis, fidem admittere renuentibus. At de caeteris infidelibus nil ibi statutum est, quod non ita obtinuit in sua perfidia essent, ut merito eorum conversio desperanda esset.

Et tandem etiam cum aliis infidelibus. Tertium tandem saeculum successit, quo Ecclesiae consuetudine, receptum, ac praeceptum inductum, ne conjux, ad fidem conversus, permittatur cum infideli conjugumque Sectae habitare: Quod successu tem-

poris experientia docuerit, non modicum perversionis periculum imminere conjugii alteri fideli ex infideli consortio. Haec ille.

Et si objicias: hic mos Ecclesiasticus ad versusur consilio D. Pauli; Respondet: Praecepta humana, necum consilia, possunt, non cessitate id suadente, variari successu temporum; ut habetur cap. 8. de Conlang. & cetera in principio: *Non debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum, facias quandoque variantur humana, praeterquam cum urgens necessitas vel evidens utilitas id expostulet quoniam ipse Deus ex his, quae in veteri testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo.*

Quare (concludit Sanchez sup.) licet non licet alterutri conjugi, fidem prosequi permanere in consortio conjugis infidelis, sed tenetur ab eo, nolente ad fidem converti, divertere, quantumvis possit ab hac contumelia habitare. Et non obstat hujus est; quod initio nasciturus habet una efficax gratia, & affectus ad fidem, in personis fidei erat, ut formidantur malae eorum perverfio, quin potius probabiliter speranda infidelis conjugis conversio ex fidelis consortio. Quae, retrahente potius charitate ac fervore, mutata sunt.

Adde: in principio magnum fore tranquillitatis status Reipub. perturbacionem, si quando tanta erat infidelium copia, non liceret conjugi ad fidem reducto, habitato cum infideli: valdeque ad suscipiendam fidem deterrerentur infideles, praecipuo impedito dimittendi conjugis infidelis. Et ideo hanc sententiam sustinent D. Tho. 4. dist. 39. q. 1. un. a. 3. ad 2. D. Bonar. ibi in expolit. litterarum num. 2. & Alii complures quos Sanchez supra cita.

Subdo tantum verba Doct. Seraphici illud Mag. Apostolus, ne fiat, consilio de reas suadet. Videtur (inquit) male dicitur ex hoc videtur, quod fidelis licite potest infideli cohabitare. Sed contra 2.8. q. 1. qui Christianas mulieres in conjugium, admoneantur ab Episcopo civium, ut, si cum eis permanere cupiunt, debent efficiantur. Quod si admoniti non obparentur: quia non potest infidelis manere conjunctione, quae jam in Christianam translata est fidem. Et in dicitur in sequentibus idem dicitur.

Respondeo, dicendum; quod hoc videtur aliqui distinguere, quod illud Apostolus dicitur de pagamis, qui ad fidem facti sunt: sed ille canon intelligitur de infidelibus, qui ad fidem profecerunt, sed non de conversis, quoniam per ipsos proficeret, sed non omnes sint in malitia nunc obfirmati, quia infidelio non habet locum; sed in primis Christianis, quam Judaei, quam Gentiles, postquam converterentur ad fidem, & cum muliere conjugii

B. O. N. C. SACRAMENTUM MATRIMONII

propter salutem conjugum concessi & consuluit Apollolus tunc cohabitare; sed postmodum Judaei adeo sunt obstinati in malitia, quod potius volebant pervertere, quam converti, adhuc Gentilibus ad fidem intrantibus; & tunc concedebatur cohabitare Gentilibus non Judaeis: nunc autem quia utriusque sunt in malitia obstinati, propter periculum corruptionis evitandum, neutris conceditur cohabitare sine contumelia creatoris; quia semper praesumitur, nisi velint converti, quod velint cohabitare in contumeliam creatoris. Hucusque S. Bonaventura.

A quo non dissentit Scotus supra, ut patet ex his verbis: Cessante autem evidenter causa illa (id est, conversione conjugis infidelis) non debent infirmul commanere. Cum ergo hodie cesset evidenter causa illa, non debent, etiam secundum Scotum, infirmul commanere, nisi propter majus bonum, ut ait Doctor Subt. sup. in fine.

Quod probè sciens Sanchez, sic ait supra n. 15. Id tamen fatendum est, praecipuum hoc divertendi à conjugè infidelis, nolente converti, non obligare cum vitæ discrimine; sicut nec alia praecipua humana cum eo obligant. Quare si infidelis apud suos converteretur ad fidem, & ne proderetur cum periculo vitæ, commaneret cum conjugè infidelis, servato jure divino, perversionis crimen cavendum distanti, vacaret culpa. Hæc ille; cum Aliis, quos citat.

Quidquid ergo sit de tempore Apostolorum, sive primitiva Ecclesia, in qua non solum licita, sed etiam, secundum Ambros. supra, & alios PP. quos citat & sequitur Pontius lib. 9. cap. 4. n. 6. cohabitatio fuit praecipua; postea procedente tempore, etiam secundum Pontium ibidem n. 7. obligatio praecipua aboleri cepit, ac optio relinqui his, qui convertebantur; ut quod vellent eligere, vel cohabitarent, vel desererent & caelibes manerent, non interveniente tamen injuria creatoris; ea enim interveniente, non tantum cohabitatio, sed & vinculum dissolutum. Hæc ille.

Et post pauca sic concludit illum n. Probabilis ergo est, apud Africanos Augustini tempore ejus praecipua obligationem cessasse, & ab Africanæ regionis Episcopis optionem datam, & inter eos fuisse Augustinum, ut planè constat ex cap. Non solum, cap. Jam nunc; cap. Sic enim; 28. q. 1. quæ ex August. desumpta sunt.

Rogas; quid Pontius doceat de sublequentibus sæculis? Verum (inquit n. 8.) post ea Aug. tempora, quia nonnullæ Provinciae, ex Judæorum consortio; in sua infidelitate remanentium, fideles infici & relabi animadverterunt, Hispani atque Galli simul decreverunt, & lege sanxerunt, ne, si ex Judæis aliquis ad fidem converteretur, re-

maneret cum infideli, sed separarentur ob probabile periculum, quod in ea cohabitatione deprehenderant.

Extant de eo duo Canones in Concilio Toletano 4. Primus est Can. 61. aliis 62. Sæpe malorum consortia etiam bonos corrumpunt, quanto magis eos, qui ad vitia proni sunt. Nulla igitur ultra communio sit Hebræis, ad fidem Christianam translatis, cum his, qui adhuc in veteri ritu consistunt, ne forte earum participatione subvertantur. Quicumque igitur amodo ex his, qui baptizati sunt, infidelium consortia non evitaverint, & hi Christianis donentur, & illi publicis cædibus deputentur. Ita refertur cap. 12. 28. q. 1.

Posterior est Can. 62. aliis 63. qui refertur ead. caus. & q. c. 10. Judæi, qui Christianas &c. ut sup. Filii autem, qui ex talibus nati existunt, fidem atque conditionem matris sequantur. Similiter & hi, qui procreati sunt de infidelibus mulieribus, & fidelibus viris, Christianam sequantur Religionem, non judaicam superstitionem.

Unde (inquit Pontius sup. n. 9.) nunc etiam Romæ fertur esse consuetudo, ut quadraginta dierum spatium designetur, quo alter deliberet. Quod si nolit judaismum relinquere, etiam absque Creatoris contumelia cohabitare velit, Ecclesiae auctoritate separatur, quoad habitationem scilicet. Hæc ille.

Sed nunquid idem dicendum de aliis infidelibus? Respondet Basil. sup. n. 10. Fatentur Omnes, nullum extare Decretum, vel legem latam, quæ, qui ex Paganis convertitur, cum altero infideli cohabitatione prohibeatur; neque ego unquam reperire potui. Fatentur etiam, priscis temporibus licitam cohabitationem his, qui ex Paganis convertebantur, prohibitam tamen Judæis. Addunt denique, jam usu & consuetudine populi Christiani, quæ vim legis obtinet, inductum esse hujusmodi præceptum: itaque jam tam conversos ex Judaismo, quam ex alia quavis Secta, separari debere, nec licitè cohabitare posse, etiam si nulla interveniat Creatoris injuria: quia cum non minus illi mente obstinati sint ac Judæi, probabile periculum est, justusque metus ejus periculi. Huic enim honesto titulo cedit, quasi fortiori, jus quæsitum conjugii in conjugem, cujus corporis potestatem habet.

Sequuntur sententiam istam nobiles Theologi, D. Tho, in 4. dist. 39. q. un. a. 3. Nunc pari passu (inquit) ambulanti utriusque, scilicet Gentiles & Judæi, quia utriusque obstinati sunt; & ideo nisi uxor fidelis converti velit, non permittitur ei cohabitatio, sive sit Gentilis, sive Judæa. Idem sentit Richardus a. 2. q. 1. §. Modernis. Durandus q. 2. Ga-

Y y y y 2 bri-

Decretum Conc. Tolet. de hac materia.

163. Aliud.

164. Non concernunt omnes infideles, sed in daos tantum Pontius.

165. Consuetudo hodie extensit ea ad alios infideles. D. Tho. Richardus. Durandus.

160. D. D. Subtilis.

Præceptum hoc non obligat cum vitæ discrimine.

66. Pontius patet tempore Apostolorum fuisse cohabitacionem præceptam.

162. Dicitur Pontius de sublequentibus sæculis.

Gabriel.
Soto.
Comitolus.

briel q. un. a. 2. Conclus. 3. Soto q. un. ar. 4. Est tamen hodie, Paul. Comit. lib. 1. Resp. Moral. q. 124. n. 4.

Quibus ego lubens adhæreo, quamvis dissentiant Alii. Cur enim tot Aucto-ribus tam gravibus & peritis, qui de ea consuetudine testimonium ferunt, non credendum existimemus? Cùm, ut apud Plutarchum in convivio septem Sapientum refert Bias ex Thalete Philosopho: *Amicos, etiam quæ fidem excedant, credenda.* Amicos autem ille, bonos ac virtuti deditos interpretatur. Maximè cum ista ex factò, non ex jure dependant. Hucusque Pontius.

166.
Objeçio.

Si objicias, quòd Innoc. 3. in cap. *Gaudemus*, de Divort. mille ac centum à Christi ortu exactis annis, eam cohabitationem approbet.

Solutio Pontii.

Respondet Basfl. sup. n. 11. Innocentii institutum in eo cap. non est, decernere, an liceat infideli, ad fidem converso, cohabitatio cum eo, qui in infidelitate remanet; sed tantùm, conjugium inter consanguineos in infidelitate contractum, non debere dissolvi. Nec verò curat, an alter maneat in infidelitate, vel non. Denique: quamvis demus, ex eo Innoc. 3. Decreto colligi, adhuc suo tempore licuisse cohabitationem fidelis cum infideli, non tamen inde convincitur, postea contraria consuetudine illud Decretum abrogatum non esse. Doctores autem suprà relati, qui multis sæculis post Innoc. 3. scripserunt, pro recepta consuetudine testificantur.

167.
Instans.

Instas: nunc Indi recens conversi non separantur à conjugibus infidelibus, si velint sine injuria Creatoris remanere.

Diluitur.

Respondet idem Auctor sup. n. 12. Cùm hæc legis Ecclesiasticæ, aut consuetudinis, quæ vim legis Ecclesiasticæ ac robur obtinet, prohibitio sit, potuit Pontifex prohibitionem eam abrogare, si huic tempori & Indorum conversioni expedire judicaverit; sicut propter justos fines, primis Ecclesiæ temporibus non tantùm cohabitatio licita erat, sed etiam in præcepto. Quare & nunc, cùm similia incommoda timerentur, præceptum de separatione cessare, & obligationem cohabitandi reviviscere, dici debet, id quod etiam Alii senserunt. Hæc ille.

168.

Si autem à me quæritur, an ergo ubi viget dicta prohibitio cohabitationis, utique sub mortali, quia res gravis est, an, inquam, fidelis validè & licitè possit contrahere Matrimonium, si infidelis requisitus renuat converti. Pro responsione

168.

Præmittendum ac præsciendum, quid sit infidelem nolle cohabitare sine contumelia Creatoris, vel sine pertractione ad peccatum mortale. An fortè hæc contumelia, aut pertractio idem sunt, quòd infidelitas,

& ejus exercitium? Sanè quoties converti renuit, manifestum est, eum in sua lege velle permanere, & legis suæ præcepta ac ritus velle observare: atque adeò frustra dixerit Innoc. 3. d. cap. *Quanto*, de Divort. *Altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia Divini nominis* &c. sed simpliciter dicitur debuisset: *Altero renuente converti*. Superponit ergo Pontifex, & omnes Doctores cum ipso, quòd possit aliquis renuente conversionem, & tamen velle cohabitare sine contumelia vel pertractione ad peccatum mortale.

Sed nunquid idem est, nolle cohabitare sine contumelia Creatoris; & nolle cohabitare sine pertractione ad peccatum mortale? Distincta esse, videtur satis significare Innoc. d. cap. *Quanto*, ibi: *Altero vel nullo modo vel non sine blasphemia Divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente.* Ubi particula disjunctiva, *Vel*, quid aliud innuit, quam bene posse, ut quis velit eum pertrahere ad peccatum mortale, estò nolit Divinum blasphemare nomen? Quippè si eadem fuerit, blasphemare nomen Domini, & pertrahere ad mortale, potius particula conjunctivâ, *Et*, quam disjunctivâ: *Vel*, uti debuisset Pontifex.

Certum ergo est, nolle cohabitare sine contumelia Creatoris, non esse idem, quòd velle infidelem in cultu Deorum suorum, aut in alio ritu suo infideliter persistere. Quid ergo est? Doct. Angel. 4. dist. 39. q. un. a. 5. in corpore, hæc ait: *Si autem infidelis nolit cohabitare sine contumelia Creatoris, in verba blasphemica prorumpens, & nomen Christi audire nolens; tunc, si ad infidelitatem pertrahere nitatur, vir fidelis potest alteri per Matrimonium copulari.*

Ecce (inquit Sanchez sup. disp. 7. 4. 1. 1. qualiter expressè petit ultra verbalis blasphemiam, & nolle audire nomen Christi infidelis nitatur fidelem pervertere. eodem modo loquuntur Durandus & alii plures, quos ibi Sanchez citat.

Veracruz 2. part. Specul. a. 30. Causa 1. 2. ait: Velle habitare cum contumelia Creatoris, nihil aliud esse, quam eum infidelem coram fideli quæcumque infidelitatis ritum pertinentia, vel aliud quodcumque in fidei contumeliam, per quod periclitetur fides infidelis conjugii ad fidem converti.

Sed enim videtur id non esse necessarium, eò quòd textus d. cap. *Quanto* aperte distinguat contumeliam Creatoris ex una parte, & pertractionem ad peccatum mortale ex altera. ibi: *Altero vel nullo modo* &c. Vide sup.

Et ita expressè significat D. Subtilis 4. dist.

B. O. S. C.
Sacramentum
paris V.
D. I. X.

diff. 39. q. un. n. 6. ibi: *Ut patet, si non consentit habitare cum converso, vel non sine injuria Creatoris, blasphemando scilicet, vel sollicitando conversum ad infidelitatem.* Ergo secundum ipsum distincta sunt blasphemare, & sollicitare conversum ad infidelitatem.

Et eodem modo explicat Doct. Seraph. 4. diff. 39. a. 2. q. 1. in corpore: *Respondeo dicendum; quod loquendo de solutione quantum ad cohabitationem, & mutuam servitutem, hoc est in potestate fidelis; sed loquendo de solutione quantum adruptionem vinculi, distinguendum est: quoniam infidelis, aut vult cohabitare, aut non. Si vult cohabitare, aut cum blasphemia nominis Christi, aut sine. Si sine, aut ut pertrahat ad infidelitatem, aut non. Si vult cohabitare sine blasphemia nominis Christi, & ita quod non pertrahat ad peccatum, non solvitur Matrimonium; quia nec injuriatur, nec facit contumeliam Deo, nec Matrimonio, nec marito. Si autem discedit, vel non vult cohabitare sine contumelia Creatoris, vel sine impulsione ad infidelitatem, in his tribus casibus potest a fidei dimitti, & per contumeliam factam Matrimonio, & Creatori, vinculum potest frangi, & potest cum alia contrahere, ut dicit Innoc. extra de Divortiiis: Quanto, & Gaudemus. Hæc ille.*

Sed existimo (inquit Sanchez sup.) utroque DD. verè non discordare. Quia quoties infidelis coram fidei convicta jacit in Christum & fidem, fidelis non debet id sustinere, & ita cogitur recedere: alias reputabitur patronus ejus turpitudinis, ac congnivens illis convitiis: eò vel maxime, quod tamquam recens conversus, sit non modicum de fide suspectus. Adde; non modicum obijci periculum perversionis conjugii illi fidei tenerrimo in fide, ex crebro illorum convitiis in Christum auditu. Hæc ille.

Quæ si vera sunt, jam non tribus casibus, ut vult Doct. Seraphicus, sed in duobus tantum infidelis poterit a fidei dimitti; scilicet, si discedat, vel non vult cohabitare sine contumelia Creatoris; quippe contumelia Creatoris, ipsa etiam est impulsio ad infidelitatem, secundum Sanchez; ergo hoc ipso, quod infidelis non vult cohabitare sine blasphemia seu contumelia Creatoris, non vult etiam cohabitare sine impulsione ad infidelitatem; ergo hi non sunt duo casus, sed unus tantum; nam & ille, qui non vult cohabitare sine impulsione ad infidelitatem, hoc ipso non vult cohabitare sine contumelia Creatoris, quia hæc ipsa impulsio contumelia est.

Quidquid sit de hac concordia istorum DD. adhuc invenio tres casus, etiam in sententia Sanchez, in quibus infidelis potest dimitti. Primus, si discedat, nolens abso-

lute cohabitare. Secundus, si velit cohabitare, sed non sine contumelia & pertractione ad infidelitatem. Tertius, si quidem velit cohabitare sine contumelia, & sine impulsione ad infidelitatem; non tamen sine pertractione ad aliud peccatum mortale, puta furtum, latrocinium, &c.

Atque hunc tertium casum satis clarè significat Innoc. in d. cap. Quanto, ubi non dicit Pontifex: *Vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum infidelitatis; sed simpliciter: Vel ut eum pertrahat ad peccatum mortale,* utique vel infidelitatis, vel aliud quodcumque.

Dicit autem: *Mortale;* quia vix potest esse cohabitatio, in qua non detur occasio alicujus, aut etiam plurium peccatorum venialium, quæ proinde non officit pacificæ cohabitationi.

Rogas; an quælibet occasio peccati mortalis ei obstat? Respondeo negativè; sed debet esse talis occasio, quæ pertrahat ad peccatum mortale; iis enim verbis utitur Pontifex d. c. Quanto. Hæc autem pertractio videtur esse, secundum Sanchez sup. & Alios, quos citat, quoties fidelis, attentâ propriâ fragilitate, periculo lapsus exponitur, five monitione levi, five quodammodo violenta & importuna, aut suggestione infidelis. Undè periculum hoc non æquâ lance in omnibus librandum est. Fœmina enim facilius labetur, & inter ipsas fœminas seu viros, quidam aliis prioribus ad ruinam in peccatum sunt.

Facile autem (inquit Sanchez) periculum hoc conjectabimus, cum infidelis recens conversus, facillimus sit ad ruinam; ut potè, qui neque in fide, neque in bonis moribus radices egerit, sed pessimos imbiberit, illisque assuefactus sit. Et ratio est manifesta. Quia hoc institutum est, ut fidelis imbecillitati consulatur. Ergo ea suaivo, verbis vel factis inducta, spectanda est, quæ attentâ fidelis fragilitate, periculum ruinæ ei offert. Adde; tunc teneri fidelem recedere, ne amans periculum pereat, in illo: & consequenter tunc diceret infidelis nolle habitare. Hæc ille.

Igitur non quælibet occasio peccati mortalis repugnat pacificæ cohabitationi, sed requiritur occasio proxima, id est, talis occasio, quam oportet fugere, nisi quis mortaliter velit peccare.

Ex quo videtur consequens: quod hodie sufficiat ad dissolutionem vinculi matrimonialis, ut infidelis nolit se convertere ad fidem; hoc ipso enim occasionem proximam præbet fidei peccati mortalis, scilicet cohabitationis, quam hic ex præcepto Ecclesiæ debet fugere, nisi velit peccare mortaliter. Vel ergo potest inire aliud Ma-

175. Quando censetur esse peccatum mortale. Sanchez

176. Sufficit ad dissolutionem Matr. ut infidelis nolit converteri, quando cohabitatio est mortalis.

173. Sanchez astrictissimus cum D. Tho. concordans.

174. Tres casus in quibus infidelis potest dimitti.

trimonium, vel absque sua culpa, ex sola obstinatione infidelis, debet ducere vitam cœlibem. Hoc non potest dici; ergo illud debet dici.

Probatur minor; quia ratio hujus privilegii fuit, ne fidelis, coactus præcepti necessitate recedere ab infideli, nolenti vel ullo modo cohabitare, vel pacificè, compelleretur absque sua culpa vitam cœlibem traducere; & ne timore continentiae servandæ, retraherentur infideles à fide suscipienda. Quæ ratio omninò militat in præsentis eventu, ut plusquam meridianum est; ergo in eo habet locum privilegium, à Christo concessum, dissolvendi prioris Matrimonii, & alterius ineundi. Aut certè non habet locum, quando infidelis vult cohabitare cum injuria Creatoris, vel pertractione ad peccatum mortale.

Nam Apostolus I. Corinth. 7. solùm explicuit casum, quo infidelis renuit cohabitare; ex quo Ecclesia deducit alios duos casus; nimirum quando non vult cohabitare sine Dei contumelia; vel pertractione ad peccatum mortale; quia tunc verè dicitur infidelis recedere, eam solam cohabitationem amans, quæ fideli interdicta est.

At in præsentis casu eadem prorsus ratio militat; cum infidelis nolens converti, & tamen volens cohabitare, jam velit cohabitare cum pertractione ad peccatum mortale; quia pertrahit fidelem ad peccatum mortale cohabitationis. Ergo is casus non est distinctus ab illis duobus casibus, sed comprehenditur sub casu posteriori; ergo etiam comprehenditur in eo privilegio Christi, à D. Paulo explicato, quàm vis olim non fuerit comprehensus, quando cohabitatio erat licita; nec hodie comprehendatur, ubi & quando per accidens, propter majus bonum, vel aliam rationabilem causam, cessat prohibitio Ecclesiæ.

Hanc sententiam tamquam veriore[m] amplectitur Sanchez sup. disp. 74. n. 9. & Alii complures ab ipso citati; & nobis omninò placet, quidquid Alii à Sanchio n. 8. citati dixerint; quia nihil afferunt, quod ex jam dictis haud manifestè sit solutum; aut solvendum.

Nam quod dicunt: post D. Pauli tempora nullam aliam hujus dissolutionis revelationem factam esse Ecclesiæ, omninò verum est. Sed quid inde? Jam ostendimus casum nostrum comprehensum fuisse in revelatione, facta tempore D. Pauli; quàm vis non pro illo tempore, quando adhuc cohabitatio licita erat. Nulla ergo hic mutatio privilegii, quod fuit à principio, prout modò est, scilicet concessum pro omnibus eventibus, in quibus cohabitatio non licebat fideli absque peccato mortali. In quo ergo

facta est mutatio? In ipsa cohabitatione quæ à principio erat licita, hodie autem per præceptum Ecclesiæ, facta est illicita. Diversitas ergo non contingit ex ipsius privilegii mutatione, sed ex mutatione præcepti.

Sicut olim Matrimonium sine Parocho & testibus erat validum, nunc autem est irritum, non per aliquam materiam aut formam Sacramenti mutationem, ut suo loco ostendimus, sed per mutationem consensus legitimum. Semper enim tunc materia consensus legitimus: at qui olim prædictus sine Parocho & testibus erat legitimus, redditus est ab Ecclesia illegitimus. Sic ergo privilegium Christi immutatum perseverat, quod ab initio fuit, ut fidelis possit dicitur vere Matrimonium, quando infidelis non vult modo licito cum fidelibus cohabitare, sed facta est mutatio per Ecclesiæ præceptum circa hunc modum licitum, nunc qui olim licitus erat, hodie prohibitus licitus.

Respondent Aliqui: hinc conclusionem, quæ conversus in casu propo[si]to cogere vitam cœlibem transgredere, non tam esse ab infideli, quàm ab Ecclesiæ cohabitationem prohibente; immò tantum esse (inquunt) per accidens, sicut per accidens est, quòd ipsa prohibitio existat. In conclusione autem contingente per accidens, nullum est inconveniens.

Hæc tamen responsio (inquit D. Casilus hic disp. 2. n. 466.) nullius momenti est; nam coactio illa in eo casu non minus proveniret ab infideli, quàm in cæteris aliis casibus; quia si ex eo dicitur, illam coactionem non provenire ab infideli, quia non cogetur ab illo recedere, nisi Ecclesiæ prohiberet cohabitationem cum infideli, etiam alioquin pacificè cohabitantes; sequeretur eodem modo posse dici, nunquam dicitur posse vinculum, quoties infidelis non solum pertraheret ad peccatum mortale, sed etiam conjugem ad non servandum peccatum, vel ad non servandum aliquid mandatum Superioris, etiam sub excommunicatione, non censeretur, juxta Adversarios, illum pertrahere ad peccatum per se, sed tantum per accidens, idque maximè, quando non ex intentione pertrahendi ad peccatum, sed ex alio capite ad id cogeret, quod peccatum est, propter præceptum positivum; ut si cogeret non servare jejunia, non aut conjugem peccaret, sed ut minus expenderet, non parando diversos cibos pro conjugem, in tunc enim casibus illa provocatio, per accidens, juxta Adversarios, diceretur provocatio ad peccatum; quia nisi Ecclesiæ id præcepisset, aut prohibuisset, non esset peccatum ad id

13. 12. 11. 10. 9. 8. 7. 6. 5. 4. 3. 2. 1.
Sacramentum
parson
D. 11. 12.

177.
Probatio.

Hanc sententiam amplectitur Sanchez.

178.
Solvitur obiectio.

Nulla hodie facta est mutatio privilegii.

cere aut omittre; atque adeò nec pertractio illa conjugis eſſet pertractio ad peccatum; ſicut in caſu noſtro cohabitatio fidelis cum infideli non eſſet peccatum, niſi ab Eccleſia fuiſſet prohibita: ergo ſi in illo caſu non audebunt Adverſarii dicere, infidelem tantùm per accidens eſſe cauſam peccati in conjugē fideli, & non licere diſſolvi Matrimonium, etiam in noſtro caſu dicere non debent. Hęc ille.

Quàmvis ergo per accidens ſit, quòd Eccleſia prohibeat talem cohabitationem, ſicuti per accidens eſt, quòd præcipiat jejunium; ſemel tamen poſita prohibitione aut præcepto, non eſt per accidens, ſed omninò per ſe, quòd provocatio ad cohabitandum, aut frangendum jejunium, ſit provocatio ad peccatum, adeòque in caſu noſtro omninò per ſe eſt, quòd conjug infidelis, renuens ſe convertere, cogat ſuum conjugem fidelem, vel ad cohabitandum contra præceptum Eccleſiæ, vel ad tranſgigendam vitam cælibem, niſi privilegio Chriſti id Matrimonium poſſit diſſolvi, ac proinde in illa coactione, vocetur per ſe, vel per accidens, tantum eſt inconveniens, quantum in alia quacumque.

De cætero, docent Nonnulli, quod plus eſt, Matrimonium poſſe diſſolvi quoad vinculum, quandocumque infidelis renuit converti; tametiſi fidelis licitè poſſet ei cohabitare, ſi vellet. Pro quo

182. *Inſidelis qui non vult converti cum ſua conjugē, peccat in Deo, & in legem Matr. Sanchez.*
 Nota: infidelem, qui non convertitur una cum altero conjugē, ad fidem reducto, peccare in Deum, & in legem Matrimonii. Quia juſ ipſum Divinum ſuſcipiendi Baptiſmum, quod omnes obligat, aſtringit in hoc eventu infidelem illum peculiari ratione Matrimonii. Cum enim lex Matrimonii obliget illum, ut ſequatur conjugem convertitum, & ne præbeat illi juſtam divortii cauſam, obligat ſubindè, ut fidem ſuſcipiat, quod ad id neceſſarium eſt. Quare illam reſpuens, peccat adverſus generalem Dei legem, obligantem omnes ad fidem ſuſcipiendam, & adverſus ſpecielem Matrimonii legem, quæ ad id aſtringit, quò divortii cauſa vitetur. Ita Sanchez ſup. diſp. 73. n. 9.

Et n. 10. verius exiſtimat cum D. Tho. 4. diſt. 39. q. un. art. 3. ſolùm licere fideli habitare cum infideli, quando infidelis non eſt ita obſtinatus, quin aliqua converſionis ejus ſpes ſuperſit. Sicut tenetur maritus ab adultera, nolente corrigi, recedere, ne patronus ejus turpitudinis videatur. Atque ita ſimiliter tenetur fidelis recedere ab infideli ita pertinaci, ut ejus converſio deſperetur, ne videatur fidelis ejus infidelitati favere. Præterea; quia ex tali cohabitatione nullus fructus ſperatur; & ex alia parte

temper, moraliter loquendo, imminet aliquod periculum conjugi fideli ex infidelis obſtinati conſortio. His prænotatis:

Coninck hic diſp. 26. n. 61. inquit: Apoſtolus docet abſolute, ex conceſſione Chriſti poſſe fidelem diſcedere hoc ipſo, quòd alter non vult converti. Et quidem etiam in eo caſu, quo ipſe tunc ſuadebat ei cohabitationem, qui non erat alius, quàm quando infidelis volebat pacificè cohabitare alteri; eamque diſceſſionem intelligit abſolute, etiam quoad vinculum.

Probat; quia Apoſtolus non dicit, fidelem habere aliam poteſtatem diſcedendi, quando alter diſcedit; aliam verò, quando ille tantum renuit converti, ſed tantum dicit, in ſecundo caſu conſultum eſſe non diſcedere, in primo verò neceſſarium eſſe diſcedere: ergo ſi in primo caſu loquatur de ſeparatione etiam quoad vinculum, etiam in ſecundo caſu ita intelligendus erit: quia Apoſtolus non aliter diſtinguit inter utramque diſceſſionem, niſi quòd in uno caſu ſit neceſſaria, in alio diſſuadenda. Et ita intelligit Apoſtolum D. Aug. lib. 1. de Adult. conjug. c. 13. & 18. qui inter hos duos caſus non aliter, quàm ut dixi diſtinguit. Ita Bellar. lib. 1. de Matr. c. 12. ad 2. in fine.

Nec obſtat (proſequitur idem Auſtor) cap. Gaudemus, citatum; quia Pontifex ibi pro eodem ſumit, conjugem velle cohabitare, manendo in ſua infidelitate, & id velle cum contumelia Creatoris; quia velle in infidelitate permanere, Dei contumelia eſt; præſertim quòd talis vel exemplo filios ad infidelitatem facile pertrahet, vel ſaltem erit indignum, infidelem & hoſtem Dei, fidelibus liberis dominari. Undè hos duos caſus, ſcilicet infidelem velle ſe convertere, & nolle cohabitare fideli ſine injuria, aut ab ea diſcedere, ponit tamquam duo membra, adæquatè genus dividendi. Hucufque Coninck.

Expendamus ſingula. In primis, ſi indignum eſt, infidelem, & hoſtem Dei, fidelibus liberis dominari, quomodò rectè conſulit Apoſtolus cohabitationem, quando infidelis conſentit? An fortè idem eſt, infidelem conſentire, & velle ſe convertere? Patet quòd non; nam ſi velit ſe convertere, jam non ſolùm eſt conſilium, ſed etiam præceptum cohabitare, ſecundum Omnes, ita ut non ſolùm Matrimonium non poſſit diſſolvi quoad vinculum, ſed neque quoad thorum; ergo, ſecundum Apoſtolum, aliud eſt infidelem velle ſe convertere; aliud autem, velle habitare cum fideli. Et per conſequentem, Pontifex cap. Gaudemus, non ſumit pro eodem, conjugem velle cohabitare, manendo in ſua infidelitate, & id velle cum contumelia Creatoris.

183. *Sententia Coninck, fidelem poſſe diſcedere, quandocumque infidelis renuit converti. Probat ex Apo.*

D. Aug.

Bellar.

184. *Solvit objectionem*

185. *Non eſt id infidelem conſentire, & velle ſe convertere.*

Do verba Pontificis: Qui autem secundum ritum suum legitimam repudiaverit uxorem: cum tale repudium Veritas in Evangelio reprobaverit, nunquam ea vivente licite poterit aliam, etiam ad Christi fidem conversus, habere: nisi post conversionem ipsius, illa renuat cohabitare cum ipso; aut etiamsi consentiat, non tamen absque contumelia Creatoris, vel ut cum pertrahat ad peccatum mortale: in quo casu &c.

186. In cap. Gaudemus, Papa enumerat tres causas.

Ubi Gloss. verb. In quo casu, inquit, id est, in quolibet casu pramissorum trium. Ergo ibi Pontifex tres enumerat casus; Primus, si ipsa absolute renuat cohabitare cum ipso. Secundus, si consentiat cohabitare, non tamen absque contumelia Creatoris. Tertius, si consentiat cohabitare, ut eum pertrahat ad peccatum mortale. Ad quid autem specificatio istorum trium casuum, si sufficiat permanentia in infidelitate? Nam illa supponitur in istis tribus casibus; alioquin si velit se convertere, nullatenus potest dissolvi Matrimonium quoad vinculum, ut ibidem claris verbis testatur Pontifex, dicens: Quod si conversum ad fidem, & illa conversa sequatur, antequam propter causas predictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compellitur. Ergo supponitur infidelitas perseverare cum predictis casibus.

187. Sola perseverantia in infidelitate non sufficit.

Si itaque sola infidelitas seu perseverantia in infidelitate sufficiat, ut vult Coninck, simpliciter potuisset Pontifex dicere: Nisi permanerit in sua infidelitate. Quod cum non fecerit, signum est, non sumpsisse pro eodem, conjugem velle cohabitare, perseverando in sua infidelitate, & id velle cum contumelia Creatoris; alioquin, ut supra adhuc insinuavi, Apostolus dedisset consilium, ut fideles cohabitarent infidelibus cum injuria Creatoris; immo, secundum Multos, praeceptum. Quis porro auit dicere, Apostolum praecepisse, vel saltem consuluisse rem illicitam?

188. Probatum.

Quod autem consuluerit illam cohabitationem, ipse Coninck affirmat sup. ibi: Apostolus non dicit, fidelem habere aliam potestatem discedendi, quando alter discedit; aliam vero, quando ille tantum renuit converti; sed tantum dicit in 2. casu consultum esse non discedere &c. Et quis ille secundus casus? Quando ille tantum renuit converti. Ergo secundum Regium consulit Apostolus non discedere, quando ille tantum renuit converti: sed reuere conversionem est idem, quod velle permanere in infidelitate; & velle permanere in infidelitate, Dei contumelia est, secundum eundem Auctorem; ergo consulit Apostolus, ut fideles habitent cum infidelibus cum Dei contumelia. Censetne, quod Coninck illam Consequentiam approbaret, si vive-

ret? Et tamen manifeste sequitur ex hoc ejus doctrina. Sicut ergo nemo potest probare illam Consequentiam, ita nec illam doctrinam. Sic ego sentio, si vero melioris doctriam.

Quid igitur consulit Apostolus? Nondimittit infidelem, qui licet velit permanere in sua infidelitate; vult tamen potius cohabitare, id est, sine contumelia Creatoris, aut pertractione ad peccatum mortale.

Et vero si solum est consilium; ergo etiam tali casu fidelis habet potestatem discedendi; non tamen eandem, quam habet quando infidelis discedit, sed longe aliam; puta dissolventi Matrimonium quoad thorum & cohabitationem, ut enim tunc cogitur ducere vivam, quia posset non dimittere infidelem, si vellet, sed propria sponte eam eligit, & Christus noluit, ut tunc dissolventi Matrimonium quoad thorum & cohabitationem, sed tunc solum, quando infidelis discedit, id est, quando ipse dicit non vult cohabitare infideli, vel quando ipse infidelis solum potest discedere, sed tunc discedere.

Neque aliud docet D. Aug. lococitato, ut patet ex fine capituli & sequentia. Tunc non expedit id, quod licitum est, quando permittitur quidem; sed usum ipsius prohibet, alius affert impedimentum salutis. Sicut est, unde jam diu loquimur, discessio fidelis conjugis ab infideli: quam non prohibet Dominus praecepto legit, quia coram illo injuria non est; sed prohibet Apostolus consilio charitatis, quia infidelibus affert impedimentum salutis: non solum, quia perniciosissimi scandalizantur offensis; verum etiam, quia in alia conjugia ceciderint viventibus eis, quibus dimittuntur, adulterinis nexibus ligati, difficillime vivuntur.

Adulterinis, inquam, nexibus colligantur, ergo supponit S. Doctor, Matrimonium dissolvi quoad vinculum per illam causam, nem, alioquin viventibus eis, quibus dimittuntur, non necessario colligantur adulterinis nexibus, sed aliquando colligantur possent legitimis matrimonialibus nexibus, ut clare patebit ex infra dicendis.

Ergo S. Doctor non faverit illi sententiae, nisi in hoc tantum, quod videtur dicere, de illam dimissionem non esse prohibentem Domino; adedque nisi hic & nunc dicitur lex charitatis, vel aliud praeceptum Divinum aut humanum, licitam fore; quod dicitem fidelis dimittens possit tali causa dimittere aliud Matrimonium, non invenio apud D. Aug.

Uti nec apud Bellarminum, qui licet dicit Conjugium infidelium solvi posse, etiam quoad vinculum, si alter conjugum convertatur ad fidem, & alter nolit et cohabitare

BIBLIOTHEK PADERBORN

tare sine injuria Creatoris, extra controver-
siam est, &c.

Deinde objicit sibi illud Matth. 19. *Quod
Deus conjunxit, homo non separet.* Et illud
ibidem: *Qui dimiserit uxorem, excepta causa
fornicationis.* Ad primum autem respondet:
hoc Matrimonium non dirimi ab homine,
sed à Deo, cujus interpretem habemus Apo-
stolum Paulum.

Ad 2. dicit cum Aug. lib. 1. de Adult.
conjug. cap. 1. & 2. Christum loqui de Ma-
trimonio inter fideles, Paulum de Matrimo-
nio contracto inter infideles, id quod
Paulus ipse fatetur declarat. Nam cum dixit:
Præcipio non ego, sed Dominus &c. sub-
jungit: *Cæteris autem ego dico, non Domi-
nus, si quis habet uxorem infidelem, & hæc
consensit habitare cum illo, non dimittat illam*
&c. Ubi per *Cæteros* (inquit Bellarm.) in-
telligit eos, qui Matrimonium ante fidem
contraxerunt, de quibus Dominus nihil
præcepit: de his ergo Paulus consilium
dat, vir ut non dimittat uxorem infidelem,
si ea velit cohabitare sine injuria Creatoris.
Sed quia hoc est consilium, non præcep-
tum, ideo licet etiam dimittere uxorem in-
fidelem, & tunc maxime, si nolit cohabitare.
Hæc ille.

Benè dicit: *Et tunc maxime;* quia tunc
etiam solvitur vinculum Matrimonii; in
priori autem casu solum cohabitatio seu
thorus. Et verò quid clarius, quam Bellar-
minum supponere, infidelem posse cohabitare
fidei sine injuria Creatoris? Igitur nec
Bellarminus multum faver sententiæ Regii.

Proinde iterum dico; fidelium non posse
dissolvere Matrimonium quoad vinculum,
quousque potest infidelis cohabitare non so-
lum physice, sed etiam moraliter, id est, abs-
que peccato mortali; secus quando eò per-
ventum fuerit, ut jam non possit sive phy-
sice, sive moraliter, id est, absque peccato
mortali ei cohabitare; vel quia absolute co-
habitationem renuat, abque alia rationabi-
li causa; vel quia nolit cohabitare sine inju-
ria Creatoris, aut pertractione ad peccatum
mortale.

Dico consultò: *Absque alia rationabili
causa;* quia, ut notat Sanchez sup. disp. 74.
n. 5. ex Abul. 1. Reg. 8. q. 55. si infidelis
justè ac jure suo utens renuat habitare cum
fidei: ut si infidelis sit innocens, fidelis au-
tem adulterii reus, aut tempore infidelita-
tis, aut post fidem receptam; nec adulterii
illius injuria ab innocente remissa sit: tunc
si ratione adulterii divertat infidelis, non
poterit fidelis prius Matrimonium dissolve-
re. Quia privilegium hoc Christi, dissol-
vendi prius Matrimonium, concessum est
consulendo imbecillitati tyrunculi in fide,
ne absque culpa sua cælibem vitam traduce-

re cogatur, & timore continentia servanda
deterreatur à fide suscipienda. At in hoc
casu non cogitur ad continentiam, propter
fidem susceptam; sed ob culpam adulterii,
quâ infectus est, & cujus ratione infidelis
justè divertit. Non est igitur cur fidelis
possit dissolvere Matrimonium ratione fu-
gæ infidelis. Nam sibi imputare debet,
quòd debeat ducere cælibem vitam, & non
infideli; qui quàmvis fidelis esset, non tene-
retur apud ipsum manere.

Et confirmatur; quia tunc infidelis recedens
non delinquit in Matrimonii legem; imò ipsa
concedente divertit. Cum ergo nulla
fidei injuria irrogetur, non conceditur
ipsi, prius Matrimonium dirimere. Si
tamen postea infidelis in adulterium inci-
dat, vel adulterii injuriam fidei condonet,
ex tunc locum habebit præcedens doctrina:
quia jam infidelis caret jure discedendi.

Ex tunc itaque, si infidelis non revertatur,
integrum erit converso ad alias nuptias
transire; nullà etiam expectatâ judicis sen-
tentia per se loquendo. Quippe, ut patet ex
ante dictis, discessus infidelis seu contumelia
Creatoris solvit jus Matrimonii circa eum,
qui relinquitur. Ad quid ergo sententia ju-
dicis? Nonne privilegium Christi apud
Apostolum meminit sententiæ? Censetur ut
Matrimonium ratum dissolvatur per Pro-
fessionem solemnem Religionis, opus esse
sententiâ judicis? Scio, quia non censeas.

Hinc Gloss. cap. *Si infidelis*, 7. 28. q. 1.
verb. *Liberitatem*, inquit: *Nam dico, quòd
ipso jure solvitur vinculum Matrimonii, non
per sententiam Ecclesiæ, sed ipso jure, scilicet
tribus casibus, in quibus contrahere potest.* Et
cap. fin. 28. q. 2. verb. *Solvitur*: *Ecclesiæ ta-
men debet sententiari. Sed quid si illa uxor non
vult venire ad causam, cum non sit de foro Ec-
clesiæ? Si potest constare Ecclesiæ, quòd non
vult cohabitare, sententiet. Hanc Glossam non
approbo: quia sine judicio Ecclesiæ dissolvitur
Matrimonium.*

Idem dicit Gloss. d. cap. *Quanto*, de Di-
vortis, verb. *Qui relinquitur*, ubi hæc lego:
*Scilicet qui convertitur circa eum, qui relin-
quit: quia non potest claudicare Matrimo-
nium: sed potius dixit de eo, qui relinquitur,
quia ille solus potest contrahere sine peccato: ille
qui relinquit transiit ad fidem, peccat, &
sola contumeliâ Creatoris solvitur, & non per
Ecclesiæ. Alios Auctores pro hac sententia
vide apud Sanchium sup. disp. 74. n. 111. Sanchez.*
ubi & ipse tenet eam.

Dixi notanter: *Per se loquendo;* quippe
quando casus est occultus, Matrimonium
autem publicum, desideratur sententia; non
ut dissolutio hujus Matrimonii, & aliud ini-
tium firma sint, sed ut ritè & rectè id fiat,
ob scandalum vitandum. Sicut quando ad-

Z z z z z

ulte-

Confirmatur.

195.

Non requiritur sententia judicis, ut fidelis transeat ad alias nuptias, si cetera ad-

196.

In aliquo casu requiritur sententia.

193. Fidelis non potest dissolvere vinculum quousque potest cohabitare sine peccato mortali.

194. Si infidelis nolit cohabitare, propter adulterii sententiam, non potest dissolvere vinculum. Probatur Sanchez. Abulensis.

ulterium est occultum, & ita ex divortio oriretur scandalum, exigitur sententia Ecclesie; ut divortium licite fiat; absque ea tamen validum esset; & secundum Multos, rite etiam fieret, si scandalo occurreretur.

197. De cetero, quoniam hæc dissolutio prioris Matrimonii, & firmitas posterioris, pendet ex voluntate infidelis, ut ex hæcenus dictis sole meridiano clarius est; hinc oritur obligatio monendi infidelem, & inquirendi ejus voluntatem, interrogandi, inquam, an velit discedere sive physice sive moraliter, an verò physice & moraliter velit cohabitare. Quippe absque hæc monitione seu interrogatione nequit de hac ejus voluntate committere constare.

Porrò qui statuit aliquid, videtur statuerè illa, sine quibus id commodè fieri nequit. At non potest commodè sciri voluntas conjugis infidelis, nisi interrogetur. Ergo statuens Matrimonium non posse dissolvi sine prædicta voluntate infidelis, reuocantis conversionem, vel legitimam habitationem, statuit consequenter monitionem desiderari, ut hæc voluntas cognoscatur.

Hinc cap. 10. 28. q. 1. (quod desumptum est ex Tolet. 4. cap. 62.) *Judei, qui Christianas mulieres in conjugio habent, admonentur ab Episcopo civitatis ipsius, ut si cum eis permanere cupiunt, Christiani efficiantur. Quod si admoniti noluerint, separentur.*

198. Sed quid aliudè moraliter certa est obstinatio infidelis? Respondet Sanchez sup. tunc monitio non desideratur, quòd ea monitio solum petatur, ut de infidelis pertinacia constet.

Probat præterea, ex quodam Motu proprio Pii 5. pro Indis novæ Hispaniæ concessio, ubi Pontifici propositum fuit, multos ad fidem conversos inuisse Matrimonium, relicto conjugè infideli, qui an adhuc superstes sit, eos latet, nec eum invenire possent. Et defuit Pontifex, eos in Matrimonio, post conversionem inito, persistere debere. Cujus rationem reddit Vasquez l. 2. q. 19. a. 6. disp. 66. c. 5. n. 26. dicens: Jure præsumebatur, uxores illas, quæ ab Indis inveniri non poterant, nolle habitare cum conjugibus, ad fidem conversis, aut non sine contumelia Creatoris habitare velle; idè Pontifex judicavit, posse dissolvi primum Matrimonium, & ita conversum ad fidem, posse manere cum uxore alia. Hæc ille.

199. Non ergo (infert Sanchez) necessaria est monitio, ubi moraliter est certa obstinatio. Et idè hujus sententiæ videtur expressè Navar. lib. 3. Confil. tit. de Convers. infid. in 1. edit. Confil. 2. n. 4. in 2. Confil. 1. n. 4. ubi ait, necessariam esse monitionem, vel aliam probationem sufficientem, per quam innotescat obstinatio infidelis. Et Henri-

quez lib. 11. de Matr. c. 8. n. 5. in Commen. lit. S. ubi ait, quando infidelis est absens & distans, satis esse aliam probationem ejus obstinationis. Ubi aperte uterque obstinationis, qualitercumque habitam. Ita Sanchez.

Ex quo inferitur (prosequitur n. 14.) obstinatio infidelis adeò distat, ut commodè respiciatur, non esse opus hac monitione. Quia, ut res modò se habent, est moraliter certum, fore, ut nolit converti, & relinquere suos, ut legitime cohabitent. Atque reprobatum est moraliter impossibile. Et contra etiam ex Motu proprio n. præced. allegato Heptem.

Quæ sic moderatur Pontius lib. 7. c. 4. n. 22. Si, inquit, reperiri non possit, propter difficultatem viæ & itineris, cum in remotissimis versetur Regionibus, ut in rebus, his, qui ex Æthiopia capti vel loci, adhuc nubere non potest, Thò. Sanchez, & alii, nisi dispensatio Pontificis accedat, quæ suppletur ex annotatione, jure præscripta. Qualem dispensationem concessam à Pio 5. credendum est, cum tuit Matrimonia Indorum novæ Hispaniæ, qui ad fidem conversi cum fidelibus contraxerant, eò quòd, ubi conjuges infideles essent, ignorarent, valida esse; dispensationem certè ac supplevit monitionem, jure præscriptam.

Similem etiam dispensationem concessit Greg. 13. suis litteris, quæ nunc subijciuntur Gregorius &c. *Quoniam sæpe contingit, multos utriusque sexus infideles, post contracta generalia rite Matrimonia, ex Angolâ, Æthiopia, Brasilia, & aliis Indici Regionibus, ab hostibus captos à propriis finibus & propriis conjugibus in remotissimas Regiones exterminari, ut ipsi captivi, & qui in patria remanent, sine ad fidem convertantur, conjuges autem tam longo intervallo disjunctos, ad promelia creatoris secum habitare velint, monere nequeant: vel quia interdum in his & barbaras provincias, ne nuntiis quædam cessus pateat: vel quia ignorant præterea in quibus Regionibus fuerint transiit, vel quia itineris longitudo magnam afferat difficultatem. Idè nos, attendentes, hujusmodi consilia inter fideles contracta, vera quidem, non tamen ita rara censeri, ut necessitate suadente, dissolvi non possint; singulis dictarum locorum Ordinariis, & Parochiis, & Presbyteris Societatis Jesu, ad Confessiones audendas ad ipsas Societatis Superioribus approbatis, & ad dictas Regiones pro tempore missis, vel in illarum concessimus facultatem dispensandi, cum quibuscumque utriusque sexus Christi fideles in locis dictarum Regionum, & servos ad fidem conversis, qui ante Baptismum Matrimonia contraxerant; ut eorum quilibet, etiam si*

B. O. S. C. Sac. Matrimonii

site conjugis infidelis, & ejus consensu minime requisito; responso non expectato; Matrimonium cum quovis fidei, alias tamen rite contrahere, & in eis postea carnali copula consummari, quoad vixerint remanere licitè valeant; dummodo constet, etiam summarie & extrajudicialiter; conjugem absentem moneri legitime non posse; aut monitum, intra tempus, eadem monitione præfixum; suam voluntatem non significasse. Quæ quidem Matrimonia, etiamsi postea innotuerit, conjuges priores infideles suam voluntatem justè impeditos declarare non potuisse, & ad fidem etiam tempore transacti secundi Matrimonii, conversos fuisse; nihilominus rescindi nunquam debent, sed valida & firma esse &c. Hactenus Greg. 13.

Et quidem (inquit Basil. sup.) si, juxta Sanchium, ea monitio necessaria non est, ad quid ergo dispensari potest: ad majorem securitatem. Et nunquid proprie dispensant? Minime, etiam secundum Pontium sup. ubi sic ait: Nec verò ex ea dispensatione colligitur, dissolutis Pontificem Matrimonium consummatum infidelium; sed cum Pontifex possit jus divinum interpretari, & ex divino privilegio dissolvatur Matrimonium in favorem fidei, cum infidelis non vult cohabitare cum fidelibus declarat Pontifex, eum casum verificari, quando tanto tempore fidelis non requiritur ab infideli, & tanta terrarum spatia impediunt; atque adeò jam tunc posse uti divinam concessionem, & ad secundas transire nuptias. Ita Basilus.

202. Responderi posset: ad majorem securitatem. Et nunquid proprie dispensant? Minime, etiam secundum Pontium sup. ubi sic ait: Nec verò ex ea dispensatione colligitur, dissolutis Pontificem Matrimonium consummatum infidelium; sed cum Pontifex possit jus divinum interpretari, & ex divino privilegio dissolvatur Matrimonium in favorem fidei, cum infidelis non vult cohabitare cum fidelibus declarat Pontifex, eum casum verificari, quando tanto tempore fidelis non requiritur ab infideli, & tanta terrarum spatia impediunt; atque adeò jam tunc posse uti divinam concessionem, & ad secundas transire nuptias. Ita Basilus.

203. Sed nunquid Sanchius negat hanc declarationem Pontificis, aut etiam rejicit tamquam non necessariam? Quinimo, ut videmus, probat suam sententiam ex Motu proprio Pii 5. inferens ex eo, & ex ratione Vasquezii, non esse necessariam monitionem, ubi moraliter est certa oblatio; cum isthæc interpretatio Pontificis tota fundetur in illa morali certitudine oblationis, quæ in illis circumstantiis proderet præsumitur.

204. Omitto: nupiam illam admonitionem jure Canonico præscriptam, excepto d. cap. Judæi, 28. q. 1. ex Concl. Tolet. 4. quod fuit Concilium Provinciale, & solum loquitur de Judæis. Jus autem divinum dicitur, illam admonitionem præmittendam

esse; ne fidelis exponatur periculo, in valide transeundi ad secundas nuptias defectu privilegii, quod ait: Si discedat, discedat; cum ordinariè de illo discessu infidelis non possit constare, nisi præviâ hæc admonitione; quando ergo aliunde constat de illo discessu, jam ex vi illius privilegii, quod non meminit alicujus admonitionis, quid ni possit discedere?

Et idem dicendum videtur; quando admonitio est impossibilis, propter loci distantiam; si verum est, quod sup. dicebat Sanchez, tunc moraliter certum fore, ut nolit converti, & relinquere suos, ut legitime cohabitent.

Quare (inquit idem Auctor) audiendi non sunt Barthol. à Ledesma de Matr. dub. 56. Concluf. 6. & Vega 2. to. Sum. c. 34. cauf. 149. dicentes, quantumvis distet infidelis; & sit impossibilis monitio, eam esse necessariam. Sicut, ut conjux possit ad alias nuptias transire, est opus certitudinem haberi de prioris conjugis obitu; & dum ea non habetur, quantumcumque impossibile sit, diligentias ad eam habendam præmitti, non est licitus transitus. Quia in utroque casu idem est effectus, nempe dissolutio prioris Matrimonii.

Sed non sunt audiendi: quia valdè diversa est ratio: non enim mors prioris conjugis præsumitur, & idem necessariè ejus certitudo præmittenda est. At, ut res modè se habent, jure præsumitur ac moraliter certa est infidelis adèd distantis oblatio.

Ita Sanchez. Alit contra, dicit aliquis: Greg. 13. in d. literis statuit Matrimonium validum & firmum, tamen etiam tempore transacti Matrimonii infidelis fuisset conversus ad fidem; ergo videtur, quòd illa validitas non possit fundari in præsumptione oblationis, seu oblatione infidelis moraliter certa.

Respondeo: omnimodè fundari; quàmvis enim fieri possit, ut præsumptio careat sua veritate; equidem tanta distantia, ex qua impossibilis redditur indagatio veritatis, & admonitio infidelis, per se sufficit, ad prudenter præsumendam in omni casu oblationem, cum casus rarissimus sit, ut quis ita absens sit conversus, aut velit converti, vel pacificè cohabitare. Judicavit porò Pontifex, d. privilegium, à Christo concessum fuisse pro omni eo casu, quo infidelis conversus, sine sua culpa deberet ducere vitam calibem.

Sententiam Sanchii amplectitur Aversa hic q. 2. sect. 5. ubi eam pertrinit hicce verbis: Ut autem constet de infidelis oblatione, debet is moneri, aut saltem interrogari, an velit converti. Qui si aliquod

205. Objectione. Barth. à Ledesma, Vega.

Solvitur.

Sanchez.

206. Instansia.

Respond.

207. Sententiam Sanchez amplectitur Aversa.

Z z z z z 2 tem

tempus postulet ad deliberandum, debet ei concedi. Sed dum respondet, se nolle converti, tunc fidelis potest suam libertatem uti. Vel si aliunde, aut factis & operibus ipsis constat de infidelis obstinatione, id quoque sufficit.

Aur quando ipse infidelis admodum distet, vel nulla ejus notitia habeatur, adeo ut moneri & interrogari non possit, ac proinde certè præsumatur de ejus obstinatione, poterit similiter conjux conversus suam libertatem uti, ut habetur ex Constitutione quadam Pii 5. & altera Greg. 13. de Indis, qui convertebantur ad fidem.

Expediit ut fidelis habeat testes quibus probare possit obstinationem.

Expediit verò, ut fidelis conversus paratos habeat testes, quibus probare possit obstinationem alterius; ne fortè in foro externo aliqua ei molestia irrogetur super validitate novi Matrimonii. Non tamen requiritur judicis sententia aut decretum, ut conjux conversus possit solvere Matrimonium cum obstinato; sed id potest facere propria libertate, stante concessione Christi. Ita hic Auctor.

208. *Ex quo facto possit constare hac obstinatione Sanchez.*

Si autem à me quaeritur; ex quo facto constare possit voluntas infidelis, ita ut non sit necessaria monitio? Respondeo cum Sanchez sup. n. 15. si infidelis transeat ad aliud Matrimonium, quamvis eo inito non dissolvatur prius. Quia non potest clarius ejus voluntas explicari, qua renuit fidelis consortium. At si uxor illa infidelis repudiata erat, & ideo alii viro nupserrat, vir prior, postea ad fidem conversus, monitionem præmittere tenetur. Quia Matrimonium illud ex necessaria repudii causa prius initum, non explicat voluntatem infidelis, renuentis legitimam cohabitationem.

Et idem credo; quando uxor illa repudiata nuberet alteri, post viri prioris conversionem. Quia cum existiment infideles, solum esse prius Matrimonium, illa ex causa necessaria repudii, & videns se à viro expelli, alias amat nuptias: quare non explicat liberam voluntatem recedendi à prioris viri consortio. Ita Sanchez.

209. *Quid si obstinatio sit dubia?*

Sed quid, si, omnibus consideratis, conjux ad fidem conversus maneat dubius de infidelis obstinatione? Non posset (inquit Sanchez sup. n. 16.) ad aliud Matrimonium transire, absque prævia monitione, quæ certior redderetur; quia tunc minimè constat de infidelis voluntate. At sufficiet nuntius certus ac fide dignus, qui per verba verisimilia deponat de conjugis infidelis obstinatione. Quippè, juxta Multorum opinionem, id sufficit, ut constet de prioris viri morte, liceatque ad aliud Matrimonium transire. Et quamvis hoc satis dubium sit, quando de probanda conjugis morte agitur; at in præsentis casu valde pla-

An sufficiat nuntius certus ac fide dignus.

cet: quia adjuvat vehemens præsumptio obstinationis quorumcumque infidelium. Hæc ille.

Deinde: hic etiam adest favor fidei, pro quo æquè ac magis judicandum est, magis pro favore Matrimonii; ut docet idem Abbas sup. n. 20. ibi: Ad quartum dicitur, in dubio favendum esse valori Matrimonii, nisi causa alia magis favorabilis oppositum suadeat. At hic concurrunt ex altera parte favor fidei, qui summus est, ob quem Christus hujus Matrimonii dissolutionem concessit. Ita Sanchez.

Sed quæro ego; cur ergo quando obstinatio infidelis est dubia, non possit solvi ad aliud Matrimonium transire, cum in dubio favendum sit fidei, & non valore Matrimonii? Si dixeris: quia in dubio melior est conditio possidentis; Matrimonium autem est in possessione, non in naturali Divino; ergo conjux infidelis, cujus obstinatio est dubia, non debet transire per Matrimonium jam acquisitum.

Responderi posset, neg. Consequenter, eò quòd favor fidei videatur præferre possessioni, ac juri matrimoniali jam acquisito. Sed hoc est, quod quaeritur, & probari debet. Tu cogita.

Ego interim proponam aliam questionem; puta, an desideretur, Ecclesie auctoritate præfigi infidelis terminum, ut convertatur, antequam prius Matrimonium possit dissolvi?

Et quidem, non esse negandas inducias ad conversionem infidelis, supra audivimus ex Averſa, & docet Sanchez sup. n. 18. si citra fraudem eas petat; quia tunc non declarat contradictionem, sed tempus deliberandi postulat. At si procrastinetur diutius, sed licebit fidei alii nuptias dari; quia videlicet tunc censetur perducias in fraudem. Hoc supplebitur.

Respondeo cum Sanchez sup. n. 18. propositam questionem; partem negativam veriorè esse, quamvis id fieri, juxta meum & tutissimum sit: unde satis erit quæritur, cumque constat de infidelis voluntate. Quia cum hoc Matrimonium solo jure Divino dissolvatur, non est aliquod publicum ministerium necessarium.

Et ita docet Abbas cap. *Gaudemus* de Error. Divortii n. 15. ibi: Hostiensis dicit hoc, quòd inter fideles Matrimonium non dissolvitur, ut sup. c. prox. Inter infideles vero debet judex præfigere terminum remanenti in infidelitate, ut cohabitent fideles, quòd si noluerit, dissolvitur Matrimonium, & sic sentit, quòd ante præfixionem terminum non est Matrimonium solutum. Hoc dictum mihi non placet, licet utile sit illud à pri-

à principio servare, ut clarè appareat de voluntate infidelis: satis est enim, quòd aliis modis apparere possit, quòd nolit cum fidei habitare. Hæc ille. Et meritò, quoniam nec jure Divino apud Apostolum 1. Cor. 7. ubi privilegium istud conceditur, nec uspiam in jure Canonico illa præfixio termini invenitur præcepta.

Uti etiam nupsiam præcipitur, ut testes adhibeantur, dum infidelis monetur, quamvis sanum consilium sit; ut id fiat, juxta Gloss. d. cap. Quanto, verb. Qui relinquitur, ibi: Tamen debet adhibere testes, quòd illa non vult ei cohabitare, nè impediatur postea contrahens, sive ut hoc testentur, si forte lis postea intentetur fidei de valore novi Matrimonii. Quòd autem Gloss. non sit intelligenda de debito strictè dicto, vel inde satis colligitur, quòd nullum afforat jus præcipiens, ut testes adhibeantur.

Sed nunquid statim, atque conjux infidelis verbis aut facto declarat, sese nolle cohabitare fidei, intelligitur ipso jure solum Matrimonium? Responsio erit

CONCLUSIO V.

Matrimonium infidelium consummatum non solvitur quoad vinculum susceptioe Baptismis; sed novo Matrimonio partis fidelis.

Non eo ipso, quòd alter ex conjugibus infidelibus ad fidem convertitur, altero manente in infidelitate, dissolvi conjugium, est de fide ex Apostolo 1. Cor. 7. vers. 12. Nam cæteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa non dimittat virum. Ratio: spes conversionis: nam continuò subjungitur: Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Et infra v. 16. Unde enim scis mulier, si virum salvum facies? aut unde scis, si mulierem salvam facies?

Ubi Apostolus præcipit, secundum Aliquos; aut, secundum Alios, saltem consulit cohabitationem fidelis conjugis cum infidei, quando est spes conversionis, ut vidimus Concluf. præcedenti, quam cohabitationem nullatenus posset præcipere, aut saltem consulere, si per conversionem unius hoc ipso vinculum Matrimonii foret dissolutum, ut clarum est.

Quod probè sciens Innoc. 3. cap. Gaude-

mu, 8. de Divortiis, ait: Fideles hujusmodi (intelligit Paganos conversos ab infidelitate) matrimonialiter copulari liberè possunt, & licet remanere conjuncti, cum per Sacramentum Baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur.

Idem dicitur in Concil. Meldensi c. 1. & refertur cap. 1. 28. q. 2. Si quis habuerit uxorem virginem ante Baptismum, vivente illa, post Baptismum alteram habere non potest. Crimina enim in Baptismo solvantur, non conjugia. Ubi Gloss. verb. Vivente, ait: Et conversa cum viro, vel non conversa, scilicet tamen cohabitare volente.

Et ratio est; quia Matrimonium illud ante Baptismum erat validum jure naturæ, ut patet ex d. cap. Gaudemus, ibi: Super quo taliter respondemus, quòd cum Sacramentum conjugii apud fideles & infideles existat & c. jam autem fides vel Baptismus non mutat jura naturæ.

Quinimo, dicit aliquis, profus mutat: quippe Matrimonium illud infidelium jure naturæ erat indissolubile, per fidem autem vel Baptismum fit dissolubile, ut patet ex præcedenti Concluf.

Respondeo: fit dissolubile præcisè per fidem vel Baptismum, nego: sed fit dissolubile per privilegium Christi, quo conceditur baptizato facultas dissolvendi prius Matrimonium, si infidelis discedat, juxta illud Apostoli sup. v. 15. Quòd si infidelis discedit, discedat &c. ergo ultra baptismum requiritur discessus infidelis.

Sed nec hic discessus sufficit, ut Matrimonium censeatur ipso jure dissolutum. Quid ergo? Requiritur præterea novum Matrimonium partis fidelis, ut habet ultima pars Conclusionis, quam docet Sanchez sup. disput. 75. n. 4.

Audiamus Innoc. 3. d. cap. Gaudemus. Quòd si, inquit, conversum ad fidem, & illa conversa sequatur, antequam propter causas prædictas (puta, quia illa renuit habitare cum ipso, aut etiamsi consentiat, non tamen absque contumelia creatoris, vel ut eum pertrahat ad peccatum mortale) legitimum ille ducat uxorem, eam recipere compellitur.

Ubi Gloss. verb. Compellitur, sic discurrit de hac controversia: Ex hoc videtur, quòd consumelia creatoris non solvit jus Matrimonii ipso jure: aliàs si solum fuisset jus Matrimonii, non compelleretur eam recipere. Joannes dicit, quòd ipso jure solum est Matrimonium contumelia creatoris, eà nolente viro cohabitare, sup. eod. cap. pro: licet Matrimonium sit solum, tamen restituitur quasi jure postliminii, arg. 34. q. 2. Cum per bellicam.

Sicut hæretico reverso restituntur alia bona. Cod. de Hæret. Autbent. Idem est de Nestorianis

Et cap. 8. de Divort.

Item ex Cõcil. Meld. c. 1.

Probat ex racione.

216. Objeçio.

Solvitur.

Sanchez.

217. Probat utrima pars Concluf. ex cap. 8. de Divort.

032

213. Non est præcipuum adhibere testes.

214. Concluf. probatur ex Apost. 1. Cor. 7.

215.